

Lubosć, kiž so wopruje

**Nichtó nima wjetšeje lubosće
dyžli tu,
zo swoje žiwjenje wostaji
za swojich přečelow.**

Jan 15,13

W léce 1864 běše wójna mjez Němskej a Danskej. Rozsudna bitwa wotmě so 18. apryla před Düppelskimi nasypami. Dano je běchu je natwarili, zo bychu Prusam puć do kraja zaračili. Dwaj Serbaj staj tehdy zapřimnytoj do běha stawiznow: Karlo Klinka z Bóšojc a Wylem Kito z Konopotneje pola Grodka. Pječa staj měch z pulwrom před nasyp njesnoj a jón tam rozbuchnytoj. Klinka swoje žiwjenje při rozbuchnjenju přisadži. „Ja sym Klinka, ja wotewrju wrota“, je Klinka pječa wołał, kaž to rozprawa legenda. Pruskej běše puć k dobyću zmóžnjeny. Po bitwje so Klinkowa smjerc jako wopor za Němsku wobhladowaše a padnjeny Serb so k wulkim česćam dósta. Wjacore pomniki so jemu stajichu. Hišće džensa wisa w Lěšćanskej cyrkwi tafla z němskim napisom: „Dušny wojak, swěrnny hač do smjerće Bohu a swojemu kralej.“

Běše Klinkowa smjerc znamjo lubosće, kiž swoje žiwjenje wostaji za swojich přečelow, abo běše to njezbožowny případ? Smjerc wojakow je so husto widžala jako wopor lubosće za druhich: za krala, za domiznu, za kameradow. Hač stajnje z prawom?

Prawje je, zo je lubosć zwólniwa k woporam. Štóž swoje džěto lubuje, budže druhdy tež wjace činić, hač je jemu napožžene. Wón njebudže na swjatok hladać abo na přidatny fenk. Lubosć wopruje čas a pjenjezy. Mać, kiž

lubuje swoje džěćo, wopruje swój spar, hdyž sej to chorosć džěsća žada.

Jezus ma tu lubosć za najwjetšu, kotraž na sebje zabudže, kotraž je zwólniwa swoje žiwjenje woprować za druhich. To je hoberski wopor, haj, samo najwjetši, dokelž štóž sebje wopruje, ničo wot teho nima. Čłowjeska sława jeho hižo njedocpěje.

Jezus njeje rozmyslował wo smjerći wojaka w bitwje, ale je rěčał wo swojim wosudže. Wón měješe tajku lubosć k swojim wučomnikam a k wšitkim swojim přiwisnikam, zo bě zwólniwy za nich swoje žiwjenje dać. Jezus je šoł swój puć na horu Golga-

ta jako tón, kiž lubowaše swojich přečelow. Wšitke wulke wěcy nastanu přez wopory. Wotstronjenje hrěcha žada sej najwjetši wopor. Wodawanje hrěchow a wotkryće noweho, wěčneho žiwjenja njeby móžne bylo, hdyž njeby něchtó hrěchi swěta njesł. Za hrěšnikow wostaji Jezus swoje žiwjenje. Tež za nas.

Jezus wočakowaše, zo su jeho přečeljo žiwi po jeho přikładze. „Wy sće moji přečeljo, hdyž činiće, štož wam přikazuju.“ Tu tu namoľwu su sej křesćenjo přeco zaso k wutrobje brali. Někotři su po Jezusowym přikładze dyrbjeli swoje žiwjenje woprować. Spominamy na martrarjow w přenich časach křesćanstwa, ale tež na přesčěhowanych a zabitych našeho časa. W Egyptowskej su njedawno šěsć koptiskich křesćanow před cyrkwu zatřělili.

Jedyn, kiž je swoje žiwjenje dobrowólnje woprował, je pater Maksymilian Kolbe. 1941 jeho Gestapo we Wařawje zaja a do koncentraciskeho lěhwa Auschwitz zawleče. 29. julija 1941 wupytachu stražowarjo džesać muži, kiž dyrbjachu do hlodoweho bunkra, dokelž běše pječa jaty čeknył. Jedyn, kotremuž běše tež tutón surowy wosud postajeny, běše Franciszek Gajowniczek. Hdyž wo swojim wosudže zhoni, wołaše wótre, spominajo na swojeju synow. Maksymilian Kolbe wustupi z rjada jatych a porěča z komandantom Fritzschem, zo by přewzał městno nana. To so jemu dowoli a tak nastupi swój posledni puć. Modleše so ze swojimi sobuwoporami w bunkru. Po někotrych dnjach jeho z fenolowej sykawu morichu. Pater Kolbe je swoje žiwjenje woprował, zo by druhu žiwy wostał. To bě znamjo křesćanskeje lubosće, kotraž swoje žiwjenje wostaji za swojich přečelow.

Jan Malink

Jezus je woprował swoje žiwjenje za nas – wurězk z Isenheim-
skeho wołtarja wot Mathiasa Grünewalda

Repro: archiw PB

Chinska powědka

Lube džěci!

Džensa chcu wam powědku z dalokeje Chiny powědać, z kónčiny, hdžež ludžo džensa hišće wodu za wšědne žiwjenje z rěki čerpaja.

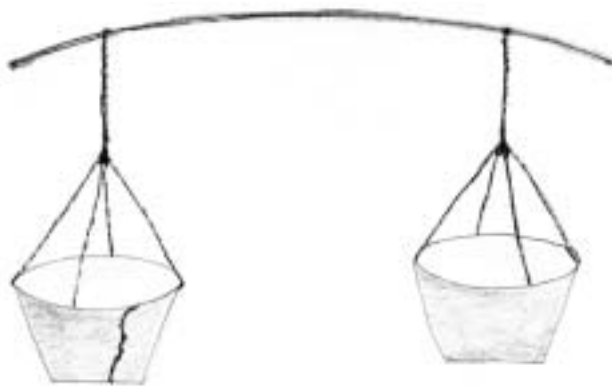
Stara žona měješe dvě wulkej škli. Wisaštej na kóncomaj žerdže, kotruž žona na ramjenjomaj njeseše, hdyž džěše kóždy dzeń k rěce wodu čerpać, kotruž w domjacności trjebaše. Jedna škla běše bjezporočna a běše, hdyž žona ju domoj přinjese, přeco poľna wody. Druha škla bě puknjena, a hdyž žona domoj dóndže, bě jenož hišće poľna wody.

Bjezporočna škla bě horda na sebje a swoje džěto. Puknjena škla pak hańbowaše so za swoju njedokonjanosć, dokelž jenož hišće poľ tak wjele zmištrawa kaž prjedy.

Jedneho dnja puknjena škla starej žonje rjekny: „Čehodla mje hišće za wodunošenje bjerješ? Sym tola puknjena a tehodla telko wody zhubju. Njejsym wjac hódna, za tebe wodu nosyć!“

Žona so smějkotaše: „Njejsy ty wšě tute kwětki widžala, kotrež na twojej

stronje puća kčěja, nic pak na tamnej? Wězo wěm, zo hižo dlěši čas wodu zhubiš. Tehodla sym na twojej stronje kwětkowe symješka wosyła. Kóždy dzeń, hdyž wot rěki domoj du, ty je pokrjepiš. Hižo dlěši čas pyša nětko kwětki twojeje strony moje blido. Wje-

Nosydło stareje žony z cyłej a puknjenej škle Rys.: G. Gruhlowa

selu so stajnje znova nad kwětkami při puću a nad tym, zo ty jim wodu dawáš.“

Stara žona mysleše dale: Nima kóždy z nas swoje njedostatki a zmylki? A njewožiweja runje tute naše žiwjenje, činja je zajimawše, pisaniše a bohatše?

Gabriela Gruhlowa

Nascěnowa protyka z 52 jandželemi

Před dlěšim časom powědach raz našemu fararjej Sureckej, zo bě jeho předchadnik druhdy 30 do 40 mjeńšin předowať. To njejsy móht cyły čas připosłuchać. Tak započach někotry króć ličić jandže w našej Budyšinskej cyrkwi. Kóždy raz naličich hi naši wuslědk. Jónu bě jich 48, tamny króć zaso 50. Z cyrkwineje ławki za čas předo-

Jandželk w Budyšinskej cyrkwi Foto: A. Sureck

wanja so hubjenje ličeše. Tutón podawk pohnu fararja Surecka zwěsćić dokładnu ličbu Budyšinskich jandželkow. Zašu nazymu běštej wobě patronatnej loži zaroštowanej. Naš farar je wuběrný fotograf a tak dokumentowaše wón wšitke jandže. 52 jich dohromady je. Džěl z nich njebě hišće restawrowany, a tak někotre čětro zrudnje hladaja. Tež čerwje su ze swojimi w třoch lětstotkach natočenymi džěrkami widžomne slědy na jandželowych hlójčkach zawostajili.

Z ličbu 52 nasta myslička, z fotografijow zestajić protyku. Wšako mějachmy za kóždy tydzeń jedneho. Trochu čěšo bě, kóždy jandželkej přirjadować bibliske hrónčko. Dokelž so w Swjatym Pismje 52 hrónčkow wo jandželach njenamaka, dyrbjach so někotre dwójce brać. Łopjena protyki zhotowichu so w liturgiskich barbach wotpowědneho tydženja. Tak nětko nimamy jenož rjanu nascěnowu protyku za lěto 2010, ale tež wuběrnú dokumentaciju jandželkow w Budyšinskej cyrkwi. Kurt Latka

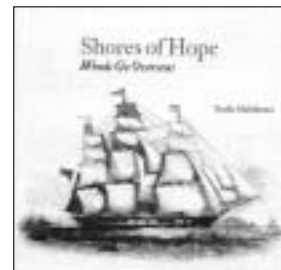
Knížna premjera

Swoje krute čitarstwo je Alfons Frencl ze swojimi wuspěšnymi knihami dawno našoľ. K lětušim knižnym wikam wuńdže jeho nowostka w němskej rěči „Lausitz rundum“. Za nju je Alfons Frencl po Hornjej a Delnjej Łužicy po puću był, je našoľ maľo znate abo schowane kuty a z nimi zwjazane historiske podeńdženja. Hač Bad Liebenwerda, Storkow, Bezkow, Nowa Cala, Žitawa, Šerachow abo Kinspork, wšudže je Alfons Frencl tež pokazki na to serbske namakaľ.

Knížna premjera wotměje so pjatk, 26. měrca 2010, we 18.00 hodź. w zymskej zahrodze Njetopyrjoweho hrodu we Wysokkej pola Łaza. Do čitanja přewjedže so wjedženje přez hród. Zastup płaći 1,00 euro. Zarjadowanje přewjedzetej hromadze LND a Spěchowanske towarstwo zetkanišćo dom Zejlerja a Smolerja Łaz z. t. LND

Jendželsce wo serbskich wupućowarjach

Nowa kniha wo serbskich wupućowarjach „K brjoham nadźije“ wot Trudle Malinkoweje je spočatk februara w jendželskej rěči w USA wušła. Nakładnistwo Concordia University Press w texaskej stolicy Austinje wuda přeložk z titulom „Shores of Hope. Wends Go Overseas“ („Brjohi nadźije. Serbja wučahnu za morjo“). Wudawaćelsku zamoľwitosć měješe dr. David

Zersen, bywši rektor uniwersity Concordia w Austinje a džensniši nawoda uniwersitneho nakładnistwa Concordia University

Press. Přeložk němskeho wudaca z lěta 1999 do jendželšćiny wobstarachu Luise Green, Konstantin Hahn a Carl E. Roemer. W ediciji wobkedźbowane su tež nowe dopóznaća wo stawiznach serbskeho wupućowanja, kaž wo sydlišćach Delnjoserbow w lowje, kiž so hagle njedawno bliže přeslědźić hodžachu. Čišć so zmóžni z financielnej podpěru Texas Wendish Heritage Society, wosebje mandželskeju Sandry a Raymonda Matthijetz z Texasa.

Kniha płaći 20 dolarow plus transportne košty a móže so přez Amazon (www.amazon.com) skazać. Tež Smolerjec kniharnja w Budyšinje skazanki přijimuje.

Kniha Trudle Malinkoweje wo wupućowanju Serbow do zamórskich krajow w 19. lětstotku je přenjoťnje wušła w Ludowym nakładnistwje Domowina 1995 w serbskej a 1999 w němskej rěči.

Trudla Malinkowa, *Shores of Hope. Wends Go Overseas*, Concordia University Press, Austin, Texas, 2009, ISBN 978-1-881848-12-7

„Nam dže wo to, zo džěci rěč a kulturu serbskeho luda zeznaja“

Rozmołwa z Borboru Kralowej z Budyšina, nawodnicu Witaj-pěstowarnje „K wódnemu mužej“ w Malešecach

Knjeni Kralowa, Wy sće nawodnica Witaj-pěstowarnje w Malešecach. Z kotreho časa tuta wobsteji?

Witaj-pěstowarnja w Malešecach w nošerstwje Serbskeho šulskeho towarstwa je so 1.10.2000 založila. Hač do awgusta 2006 je Jadwiga Wejšina pěstowarnju nawjedowała a wot septembra sym ja nawodnica.

Kelko džěci tuchwilu maće a kelko sobudželačerkow Was je?

Mamy 48 džěci a smy z tym poňje wučěženj. Džěci su w starobje 1 do 10 lět, mamy 5 žlobikowych, 23 pěstowarskich a 20 hortowych džěci, kiž přińdu k nam z Witajskupiny zakladneje šule w Barće. Smy štyri kubłarki, jedna FSJ-nica a jedna techniska sobudželačerkka, kiž stara so wo kuchnju a rjedženje.

Su wšitke sobudželačerkki serbske?

Smy tři maćernorěčne kubłarki, kiž pochadzamy z katolskich Serbow – z Chróscic, Noweje Wjeski a Budyšina. Jedna sobudželačerkka je z Malešec. Wona nima serbske korjenje, ale je so za nawuknjenje serbsčiny rozsudžila a rěči serbsce z džěcimi. Tak je wobchadna rěč mjez koleginami poprawom serbska. W posedženjach pak hižo časowych přičin dla wšelake fachowe abo džěłowe wěcy němsce wobjednawamy. Techniska sobudželačerkka serbsce njemóže.

Bě to za Was wosebite wužadnje, Witaj-pěstowarnju přewzać?

Bě derje, zo mějach na polu Witaj-kubłanja hižo powołanske nazhonjenja. 1999 sym započala na Horach pola Wojerec Witajskupinu natwarjeć a wot lěta 2002 sym Witajskupinu w AWO-pěstowarni w Radworju natwariła. Fachowe polo bě mi potajkim hižo znate, tak trjebach so w Male-

Lutkaj z Malešanskeje pěstowarnje z dušnym serbskim kuzlarjom Krabatom

Nawodnica Malešanskeje Witaj-pěstowarnje Borbora Kralowa z pěstowarskimaj holčkomaj na loňšim lěčnym swjedženju

šecach „jenož“ hišće do wjednistwa zadželać. Mějach tež lěpšinu, zo njetrjebach tu ničo natwarić. Moja předchadnica Jadwiga Wejšina je wulkotne džěło wukonjala, na kotrež mózach nawjazac.

Hory pola Wojerec, katolski Radwor a Malešecy we wuchodnych Serbach – to su tři rozdžělné kónčiny. Sće při tym tež rozdžěle w swojim džěle pytnyła?

Najwjětši rozdžěl je tón, zo so w Malešecach we wšěch skupinach serbsce rěči. Na Horach a w Radworju mějachmy jenož jednu serbsku skupinu, a ručež sy durje woćinił, bě wšo němske. To je w Malešecach lěpje. Na Horach bě započatk čězki. Sym tam z pjeć džěcimi započala, ale bórže mějach poňnu skupinu z 18 džěcimi. Starši su Witaj-kubłanje spěšnje akceptowali a swoje džěci do serbskeje skupiny stali. Nětko je tam projekt derje zakótwjeny. Maja džensa na Horach tři maćernorěčne kubłarki. Hórje bě w Radworju.

W kotrym nastupanju?

Antipatija koleginow přećiwu serbsčijnje bě zdžěla ekstremna, zo to druhdy wjac rjenje bylo njeje. Njemějach tam wulku akceptancu. To w serbskim Radworju wězo njeběch woćakowala, a tak běch druhdy jara zrudana. Starši to serbske skerje akceptowachu, tak zo mějach přeco poňnu Witajskupinu. Při tym su přičehnjeni starši bóle za to serbske byli, domoródní starši z přeněmčenyh swójbow to skerje wotpokazachu. Zdžěla běchu koleginy mjenjenja,

zo ma Radwor swoju serbsku katolsku pěstowarnju a zo njeje trjeba tež hišće w AWO-pěstowarni serbsce rěčeć.

Z kotrych wsow přińdu džěci do Malešanskeje pěstowarnje?

Mamy džěci z Malešec, Plusnikec, Delnjeje Hórki, Bukojny, Hliny a Dobrošec. Wšitke su z bliskosće, njeprjědže potajkim ničo serbsčiny dla ze zdalenišich kónčin sem. Njeprjědže tež wšitke džěci z přislušnych wsow k nam. Starši je tež do druhich pěstowarnjow dadža.

Wabiće staršich za swoju pěstowarnju?

Hdyž je so džěčo narodžilo, posrědkujemy staršimaj naše flajery. Přeprosymy jeju z džěscóm do našeje žlobikoweje skupiny, hdžež so z džěcimi, kubłarku, ze serbskej rěču a pěstowarnju zeznajomnja. Dwutydžensce so tak młode maćerje pola nas zetkawaja. Wězo tež na naše swjedženje přińdu. Hdyž žanu reakciju njedóstanjemy, potom za staršimi njeběhamy, wšako je to jich wólny rozsud.

Wot loňšeho rěka Malešanska Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej“. Rjanu keramiku z tutym mjenom je za pěstowarnju stworiła wuměłca Wórša Lanzyna z Barta.

Přińdu wšitke džěci bjez předznajomosćow serbsčiny do pěstowarnje?

Haj, wšitke, hač na jedne džěčo, kiž pochadza z narodnje měšaneje swójby z Plusnikec a ma předznajomosće, ale běžnje rěčeć njemóže. Tamnym je serbsčina cyle cuza. Mamy někotre maćerje, kiž trochu serbsce móža abo rozumja. Su to něhdyše šulerki Serbskeho gymnazija, kiž su tam do B-rjadownje chodžili a sej tu nětko po studiju swójbu založili su. Tute maćerje wědomje chcedža, zo jich džěčo serbsce wuknje. Spytam tež z tutymi maćerjami serbsce rěčeć.

Džěčo, kiž jenož němsce móže, přińdže do pěstowarnje, hdžež so jenož serbsce rěči. Kak to funguje?

Džěčo čini cyły wotběh pěstowarskeho dnja sobu, wone widži, što druhe činja, a kubłarka so wosebje wo tute džěčo ⇒

⇒ stara. Praji „Wzmi sej taler“ a džěsću pokaza, zo ma sej taler wzac. Abo praji „Nastupić“ a so z džěsćom sobu nastupi. Při druhich wěcach sej z tym pomhamy, zo na přikład prajimy: „Mać praji Schneemann a knjeni Kralowa praji sněhowy muž.“ Džěci to bjez problemow akceptuja a wěc je wotbyta. Tak so poněčim słowoskład natwari, džěco wjac a wjace rozumi a započnje wšelake słowa a wobroty same rěčec. Wažna je zasada: Jedna wosoba, jedna rěč. Serbsčina słuša do pěstowarnje, němčina so doma pěstuje.

Wuwijawa so rěčne kmanosće džěci jenak, abo su tam rozdžěle?

Wšitke džěci so prócuja. Maš rěčnje wobdarjene, kiž spěšnje wuknu, a druge, kotrež so čěšo maja. Njedawno přiindže na přikład štyriapołětny hólc z Klukšanskeje pěstowarnje k nam, a tón je w běhu jenož někotrych tydženjow wšo to nawuknył, štož za dorozumjenje pola nas w pěstowarni trjebaš.

Kotry rěčny niwow su džěci docpěli, hdyž na kóncu pěstowarnju wopuščá?

Wone wšo rozumja, štož do jich džěcaceho wobswěta słuša. Serbsce rěčec móža wšitke standardne sady. Druhe sady tworja rěčnje měšane, kaž: „Wir feiern ptači kwas. Die njewjesta ist die sroka. Wir gehen zu den štomiks.“

Dokald džěci po pěstowarskim času do šule du?

Zaćah kwasarjow z nawodnicu pěstowarnje Borboru Kralowej do sportoweje hale w Budyšinku na ptačokwasnym swjedženju 2010

Skoro wšě zastupja do zakładneje šule w Barće, hdžež so Witaj-projekt dale wjedze. Bohužel pak nic tak intensiwnje, kaž by to trjeba bylo. Po šuli wšak džěci dale k nam do horta chodža, tak zo jich rěčne wuwice scěhujemy. Hdyž su džěci w awgusće do šule zastupili, tak hižo w nowemburu/decemburu pytnjemy, zo so słowoskład zaso pozhubja. W prózdninach, hdyž su džěci potom cyły dzeń pola nas, spytamy słowoskład zaso nadžělać. To smy druhdy zrudne, wšako smy lěta na tym džětali a so prócowali džěci serbsce wučić. Ale tak to je: Hdyž rěč njepowědaš, so wona spěšnje pozhubi.

Na čim móhlo to zaležeć, zo so rěč w šuli zaso pozhubja?

Maja tam tydžensce jenož pjeć hodžin w serbskej rěči, a to je přemało. Jako su před lětami Witaj-wučbu w Barće založili, su tak rozsudžili, a při tym je wostało. Praja, zo starši wjac serbsčiny njechaja. A štož chcył na kóždy pad wjac serbsčiny, tón móže swoje džěco do Budyšina na serbsku šulu stać. To je škoda, zo so w Barće wjac serbskich hodžin njepodawa. Džětamy pak derje ze šulu hromadže. Direktor, knjez Biskop, a serbska wučerka Angelika Šolćina so stajnje na swjedženjach w pěstowarni wobdžělita a nawopak tež my tam jědzemy.

Njeje nastajenje staršich zrozumliwe? Wšako to njeje jednory rozsud, swoje džěco w rěči wuwučować dać, kiž sami njerozumja.

To wěsće njeje jednory rozsud. Džěci wšak nimaja žane komplekxy před cuzej rěču, ale starši maja strach, zo njemóža džěcom w šuli pomhać. Tutón strach dyrbjeli spytać jim wzac. Je to jara sensiblne polo za wšěch wobdžělenych, hdžež ma so kedžbliwje postupować. Pozbudžacy bě staršiski wječork loni w pěstowarni, na kotrymž je direktorka Serbskeho gymnazija Rejza Šěnowa Serbski šulski centrum předstajila. Nazornje je staršim pokazała a powědała, kak dwurěčne šulske kublanje funguje. Wjacori starši su tam potom na dzeń wotewrjenych duri jěli, a je so jim tam lubiło.

Su hižo džěci wot Was na Serbski gymnazij šli?

Ze zakładneje šule w Barće staj so loni dwajo na Serbski gymnazij podať a lětsa budu to tři, chiba samo štyrjo. To su rjane wuspěchi za našu pěstowarnju a za Bartsku šulu.

Kajka je akceptanca pěstowarnje we wsy a wokolnje?

Na započatku je so nawodnica Jaldwiga Wejšina chětro čězko měła. Je z małej skupinu započala a dyrbjala wjele předsudkow přewinyć. Starši wšak na započatku njejsu žane prawe předstawy měli, kak so to čini, kak džěco hrajkajo druhu rěč nawuknje, kak imersija wotběži. Su sej myslili, zo so džěcom něšto stanje, zo to přewjele za nje je. Ale bórže su dopóznali, zo to ničo špatne njeje. Rezultaty su jich přeswědčili. Dyrbimy stajnje znowa přez naše pedagogiske džělo a přez naše wuspěchi přeswědčić. A dyrbimy staršim, kiž nas hišće njeznaja, strach wzac.

Kak to činiće?

Praju staršim: Ja z Wašeho džěsća njebudu žaneho Serba činić. Štož chce to być,

Na lětušim ptačim kwasu zanjesechu zhromadny spěw nawoženja, njewjesta, slónka, družka a rejowarka (wotprawa) w drastach ewangelskich Serbow Budyškeho kraja.

tón móže so pozdžišo sam wědomje za to rozsudzić. Nam dze wo to, zo džěci rěč a kulturu drugeho luda zeznaja. Tak so k tolerancy napřečo druhim kulturam kubłaja a přez dwurěčnosť so intelekt džěsća spěchuje. To wšitko dze tež z hinašej rěču, pola nas pak je to serbsčina, dokelž je serbsčina tu we Łužicy doma. Dyrbimy staršim strach wzac, zo so jim něšto nanuzuje. Starši maja koncepciju našeje pěstowarnju akceptować a sobu přesadzić, maja sobu činić a so sobu wo to starać, zo so džěco tu derje čuje. Mjeztym je akceptanca hižo chětro rozšěrjena. Starši su wotewrjeni napřečo druhim rěčam a kulturam. Wědža wšak tež z medijow, kak wažna dwurěčnosť za zažne dušine spěchowanje džěsća je.

Sće tež njepřecelskosć napřečo serbsčiny dožiwiła?

Wězo, tajke něšto tež druhdy nazhonjamy. Džemy na přikład rentnarjam we wsy ke kulowatym a nad wosomdžesać ke kóždym narodninam spěwčc zaspěwac. To su nam hižo durje před nosom zawrěli, dokelž nochychu wot nas ničo serbskeho spěwane měć. Dalši přikład smy loni na adwentnych wikach w Malešecach nazhonili. Smy so tam přeni króc wobdžělili a jedyn němski a dwaj serbskej spěwaj zaspěwali. To smy sej dyrbjeli hlupě přispomnje nje naposkać, ale kolegina je hnydom prawje wotmołwiła.

Njejsu tajke podawki wostróznjace za Was?

Čłowjek dyrbi nawuknyć, z tym wobchadžeć. Prjedy w Radworju je mje to zmoťalo, nětko nic wjac. Ja sej praju: Štož nas njecha, njech nas znajmjeńša na pokoj wostaji.

Z pěstowarnju wustupujeće husto tež w zjawnosći. Při kotrych składnosćach na přikład?

Mamy w běhu lěta tójšto swjedženjow, kiž hromadže ze staršimi, džědami a wowkami a ze šěršej zjawnosću hromadže swjećimy. To započina so w januaru z ptačim kwasom. Tón smy dotal w rumnosći wohnjoweje wobory w Malešecach swjećili. Při tym je lěto wob lěto wjac wopytowarjow přichwatało. Tohodla smy lětsa přeni króc we wulkim sportowym domje w Budyšinku wustupili a zhromadnje z našimi 150 hosćimi kwas woswjećili. Hdyž smy ⇒

⇒ z džěćimi do sportownje začahnyli, su wšitcy hosćo stanyli a w takće k serbskim melodijam kleskali a nam z tym wulku česć wopokazali. To bě tak hnujace, zo njejsu jenož mi sylzy we woćomaj stali. Starši su kaž přeco dobry bifej natwarili a tak mějachmy tež po programje dobru zhromadnosć. Bě to wulkotne dožiwinjenje.

Kotre dalše swjedenje swjećice?

Póstrnicy camprujemy po wsy a spěwamy we wjesnych wobchodach. W jutrownym času wóskujemy jejka wodnjo z džěćimi a wječor ze staršimi. Džěći potom jejka walkuja. Na mejemjetanje je cyła wjes přeprašena. Wowki a dalše žony ze wsy – tež tajke, kiž pola nas wnučkow nimaja – wšitko sobu přihotuja. Loni smy mejku jenož z džěćimi mjatali, dokelž mějachmy hišće wulki léčný swjedenj planowany. Ludžo pak wobzarowachu, zo je mejemjetanje wupadnyło. To je tola dobre znamjo za nas.

Lěčný swjedenj – što mamy sej pod tym předstajić?

To bě woprawdžity wjeršk za našu pěstowarnju. Smy sej mjeno dali a rěkamy z toho časa Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej“. Wokoło Malešec wšak je wjele hatow, je tu potajkim domizna wódnego muža. Zhromadnje ze staršimi a džěćimi smy sej tute mjeno wupytali. Wot februara sem smy so my, džěći a kubłarki, z mytiskimi bytosćemi zeznajomili. Naše štyri pěstowarske skupiny maja nětko mjena. Či najmjeńši rěkaja „Lutki“, 3- do 4lětni su „Wódné mužiki“, pjeć do 6lětni su „Błudnički“ a hortowe džěći su „Zmije“. Rjane wobrazy z tutymi postawami je nam namolowała naša FSJ-nica Marija Wirtheč z Budyšina a nětko pyša wone durje našich skupinow. Wórša Lanzyňa z Barta je nam zhotowila rjanu keramiku z napismom „K wódnemu

mužej“. Swjedenj bě wulkotny a chcemy tajki rady wospjetować.

Tež w Malešanskej cyrkwi pěstowarske džěći wustupuja. Při kotrych składnosćach to je?

Na žnjowodžaknym swjedenju začehnjemy swjedenisce w ewangelskej serbskej narodnej drasće do cyrkwy a wuhotujemy tam mały program. Džakujemy so sobu za dary, kiž smy žnjeli. Na swjateho Měrcina, 11. nowembra, wuhotujemy wječor zhromadnje z wosadu Božu službu a čehnjemy za dujerjemi ze samopaslenymi latarničkami přez wjes hač ke gmejnje, hdžež wjesnjanosta potom cały rozdžěli. Rady wuhotujemy tež – to pak njeje cyrkwiske – kóžde lěto nazymu džěn za džědow a wowki a spěwamy na hodowničce Domowinskej skupiny w Malešecach.

Džěći wustupuja husto w serbskej drasće. Zwotkel ju maće?

Jako jenička pěstowarnja mamy drasty za kompletny kwasny čah ewangelskich Serbow Budyskeho kraja: za njewjestu, slón-

Na žnjowodžaknym swjedenju w Malešanskej cyrkwi wuhotuja džěći pěstowarnje kóžde lěto krótki program. Džakuja so za plody ze zahrodow a polow.

Fota: pěstowarnja Malešecy

ce, družce, hosći a rejowarki. Znajmjeńša dwaceći jich je. Je to požconka Domowinskeje župy Budyšin našej pěstowarni. Wo hladanje drastow so sami staramy.

Budyska ewangelska drasta wšak je hižo před generacijemi wotemrěta. Móže wona džěćom a staršim scyła něšto woznamjenić?

Drasta ma wulki wuznam za džěći kaž staršich. Je jara wažne, što smě njewjesta, nawoženja, slónka abo družka być. We wulkej skupinje so tute róle wulosuja. Staršim přińdu sylzy, hdyž swoje džěći w rjanych drastach widža. Džěći tež hižo wědža, što k jednotliwej drasće słuša, a njedawno su hortowe džěći na programje staršim a zajimcam jednotliwe džěle drasty rozkladli.

Pěstowarnja je w ewangelskej wsy, pěstowarki su katolske a starši zdžěla njecyrkwinscy. Dže to bjez problemow?

W tym nastupanju nimamy žane problemy. Dyrbimy kedžbować, kelko cyrkwiskeho do našeho džěla zaplećemy. Starši wobdžěla so drje sobu na cyrkwiskich swjedenjach, ale husto-

dosć nimaja žadny cyrkwinski požadk. Na naše swjedenje přeco tež fararja přeprašamy a wón tež husto přińdže. Nabožnych wěcow dla nimamy žane problemy, dokelž nihdže njepřehnamy a spytamy we wšěm strowu měru dodžerjeć.

Što je zakład wuspěšneho džěla w pěstowarni?

Wuměnenje je dobre zhromadne džělo wšěch wobdžělenych: našeje pěstowarnje, Serbskeho šulskeho towarstwa jako noserja, gmejny Malešecy a šulow w Barće a Hućinje. Tež dobra zhromadnosć z wosadu, Domowinskej skupinu a dalšimi partnerami nam tyje. Jara wažna je podpěra staršich. Sym džakowna, zo woni nas we wšěm aktiwne podpěruja, a to nic jenož při swjedenjach, ale tež při wšědnym džěle. Na staršich a staršisku přiřadu móžu so spušeć. Nawopak starši tež sobu mysla, maja nowe ideje a sej dobre džělo wot nas žadaja. A to je tež w porjadku.

Kak sej přichod Witaj-projekta předstajice? Su wulke serbske nadžije, kiž so na njón stajaja, woprawnjene?

Nadžijam so, zo so modelowy projekt Witaj wuspěšnje dale wjedže. Serbska rěč a kultura dyrbitaj dale kruty wobstatk našeho žiwjenja wostać.

Wutrobny džak za rozmołwu a wjele wuspěcha při dalšim džěle.

Prašata so *Trudla Malinkowa*

Serbščina so wocuzbniła

Serbščina je so nam wocuzbniła. To dožiwjam kóžde lěto znowa, hdyž so džěći z Malešanskeje Witaj-pěstowarnje na žnjowodžaknych kemšach wobdžěla a kemšerjam swój mały nazwučowany program předstaja. Wustup džěći w narodnych drastach je něšto za woči. Našim wušam pak je so serbščina wocuzbniła.

Po tym zo stach so w léće 2005 z fararjom w Malešecach, bórze spóznach, zo je tamniša Witaj-pěstowarnja kaž drohotna parla. Prócu a wutrajnosć při rěčnym kublanju džěći móžemy zrozumić jako wožiwinjenje našich domjacych rěčnych korjenjow. Widžu w tym šansu za zwučowanje tolerantneho wobchada z druhimi kulturami. Njeh so nam poradzi, tutu parlu zhromadnje lubować.

Wězo je mi tež jasne, zo móže so žiwa wzajomnosć jenož wuwić, hdyž sobudžělaćerjo tež w přichodže tradiciju dale dawaja. Ja sam dyrbjju być zahorjeny wo rěči, kotruž rěču. Sam dyrbjju być woheń

a plómjo, potom móže škrička přeskočić. Serbščina ma so rěčec mjez Witaj-sobudžělaćerjemi, Witaj-džěćimi a jich staršimi. Jenož tak móže so rěč do wšědnego dnja integrować.

Jako čitach wot knjeni H. Tarankoweje wudatu knihu „Malschwitz vor 100 Jahren“, sym so w 9. kapitlu zamyslił a zrudžil nad formulaciju „Sprache daheim“. Za Jana Augusta Sykoru bě serbščina maćerna rěč a rěč wutroby. Bě jemu domizna. My čłowjekajo trjebamy městno, na kotrymž so schowani a derje čujemy. Runje w času globalizacije njedosaha jenož wirtuelna zhromadnosć přez telewiziju abo internet. Domiznu mamy sej zachować. Mamy na to džiwać, zo so we wšěch přeměnenjach a lamkach tež na našich wsach njezhubitej začuće domizny a zwjazanosć ludži mjez sobu.

Je wšak tak: Serbščina je so mnohim z nas wocuzbniła.

Wilfried Noack, farar w Malešecach, Hućinje a Chwaćicach

Dopomnjenki na fararja Arnošta Hornčerja

Štó bě poprawom Arnošt Hornčer? W juliskim čisle Pomhaj Bóh 2009 dopomnichmy na jeho 100. narodniny. Mnoho z nastawka zhonimy. Arnošt Hornčer pak bě wjace hač jenož posledni serbski farar w Hućinje, mój susod z Klukšanskeho časa, luby towarš, spuščomny a swěrný w kóždym nastupanju. Z mojeho wida bě wón tón „dobry čłowjek“, ženij na techniskim polu a w rozrisanju čežkich problemow. To, štož tu pisam, je zwjetša wot njeho sameho powědane. Wón njezamjelči směšne podawki wo sebi. Pokaza to na jeho dobry a nadobny charakter.

Z farskeho zastojnstwa

Knjeni Ingrid Bergerowej rodž. Mückec ze Smělnje, kiž bě husto pola Hornčerjec – Arnošt Hornčer bě jeje kmótr –, wón raz rjekny: „Njejsym ženje rady nastawki pisał. Nětko dyrby to kóždy tydzeń!“ Měnił je z tym njezdělske přédowanje. Štož Arnošt činješe, to činješe swědomiče.

Moja swakowa dr. Gabriela Wirthowa rodž. Čěslíc z Lemišowa powědaše wo wěrowanju, při kotrymž hraješe jeje nan, kiž bě do kón-

Arnošt Hornčer z mandželskej Hildegard a swojim awtom Dixijom

ca wójny w Stróži z wučerjom, byrgle (džak budž jemu tež za mnohe služby w Klukšu!).

Kaž to tak při wěrowanjach bywa, začahny farar Arnošt Hornčer z kwasarjami do cyrkwy. Přédowaše na hnujace wašnje, kaž wón to přeco činješe. Na to so kěrluš spěwaše. Nadobo kantor w špihelu widžeše, zo farar hižo před wołtarjom nješteji. Kantor Erich Čěsla (Zimmermann) hraješe štučku po štučce. Dawno bě kěrluš wuspěwany. Što wo to, wšako móža kwasarjo tež na kěrlušowu melodiju sluchać! Hraješe dale a dale, dołhož farar před wołtarjom njebě. Skónčnje jeho kantor zaso w špihelu wuhlada a wěrowanje so derje skónči.

Što bě so stało? Arnošt Hornčer bě při wołtarju pytný, zo jedyn pjeršćen pobra-

Arnošt Hornčer (1909–1973), farar w Hućinje wot 1947 do 1973

chuje. Móžeše jenož tak być, zo bě so jemu ducy wot fary do cyrkwy wusuný. Tak je šoł jón pytać a je jón namakał. Što by bjez pjeršćenja činił?

Arnošt Hornčer měješe mały zmylk wočow, tak zo trochu křiwje hladaše. Raz při wěrowanju so nawoženje woprašaja: „Chceš ty tutu ...?“ Při tym měješe nawoženje začišć, zo hlada farar na nje-wjestu, a mjelčeše. Na to praji Arnošt Hornčer k nawoženju: „Ja sym na tebe hladał!“

Lěta dołhe mrěće wosadneho bě ke kóncej. Swěru běše Arnošt Hornčer choreho wopytował a ze swjatym woprawjenjom wobstaral. Bě wusko zwjazany z cytej swójbu. Smjerc bě za wšitkich zawostajenych wołóženje. Zrudženy džěše Arnošt Hornčer do žarowanskeho domu. Wudowje zemrěteho da ruku prajo: „Moje zbožopřeća!“ Wězo pak bě chcył sobužarowanje wuprajic. Wón so zamołwi. Žona jemu rjekny: „Ja wšak wěm, kak sće to měnił!“

Bě zyma a Arnošt Hornčer měješe pohrjeb. Džěše w talaru a – kaž sej mysleše – z baretom (čorna měca fararja) na hłowje přez Hućinu k žarowanskemu domej. Kašć steješe hižo na dworje, tak zo po mdlitwje a wužohnowanju spěwajo na kěrchow čehnjachu. Při rowje wza po poslednich słowach swój „baret“ z hłowy a so nastróži: Měješe swój šěry kłobuk w ruce. Bě jemu džiwno, ale njehodžeše so změnic. Staji sej kłobuk zaso a dokónči pohrjeb.

Scěhowacu wěc je farar Hornčer raz při pohrjebje dožiwił: Nošerjo – tehdom hišće z cylindrom na hłowje – puščichu kašć do zemje. Hnući so při rowje klonjo roz-zohnowachu a jedyn z nich, jako by kwětku w ruce měł, čisny swój cylinder do rowa.

Arnošt Hornčer a jeho Dixi

Prěnje awto Arnošta Hornčerja po wójnje bě mały, jara stary BMW Dixi, kiž so hižo elektrisce startowac hodžeše. Za wšě pady pak měješe kluku abo kurbu, kaž prajachmy. Dixi bě tak lochki, zo sy móht jón wuzběhnýc. Měješe snadne spinadla a woknotrějak – my prajachmy „Scheibenwischer“ – měješe so z ruku tam a sem pohibowac. Wěm to, dokelž měješe naš nan tež Dixi, ale trochu nowiši.

Chcu pak wo Arnošće Hornčerju powědać, kiž nimoměry zbožowny w swojim Dixiju sedžeše a so šibale směješe. Raz měješe lóšt – kaž mi přecel Wolfgang Schmidt z Klukša powědaše –, swoje awtko testowac, što dokonja. Chcyše sej za to na Wowču horu pola Barta dojěc. Šmjataše so ze swojim „wozom“ po pólnym pućiku. Poslednje metry na wjeršk pak Dixi hižo nochcyše. Awto zapraji službu a wosta stejo. Tak sylny motor njebě, zo hač na hórku čehnješe. Što wo to, wšako měješe Dixi tež wróćochód. Arnošt pućik nazad dele jědžeše. Nětko šofer wědžeše (a Barćenjo tež), hdže su mjezy Hućinjanskeho Dixija.

Farar Hornčer a kěbětár Kral jědžeštaj raz při krutej zymje w Dixiju na wiki z Hućiny do Budyšina. Wokna běchu zamjerznjene, wšako tepjenja w Dixiju njebě. Z wul-

Arnošt Hornčer z Wirthec Jankom w Klukšu 1970

Fota: priwatne

⇒ kej prócu a z dychom mały blečk škleńcy swobodny dźeržeštaj. Wjele pak nje-widžeštaj. Při křižowanišću z Mužakowskej praji Arnošt Hornčer: „Hladajće, hač něchtó wotprawa njeprījědže!“ Knjez Kral dychaše wo škleńcu a rybowaše lód přeč: „Wšo swobodne!“ Arnošt Hornčer jědžeše pomału na křižowanišću a naraz šmórny před nim motorske nimo. Na to knjez Kral: „Ach, to bě jenož motorske!“

Farar jako technikar

Bě kermuša w Hućinje. Kajke to wjesela za młodžinu a wosebje za džěci! Natwarje-na njebě jenož budka za losowanje a třě-

Cyrkej w Hućinje

Foće: T. Malinkowa

lenje, ale tež čumpjel a karusel wabještej. Džěci na karuselu kaž přilěpene sedžachu a so wjerćeć dachu. Tola nadobo nastroj zasta a ničo so njehibaje. Što ha nětkole? Štó móže pomhać, wšako njebě swjedźer hišće nimo? „Jeli džensa docyła něchtó pomhać móže, tak farar!“, ludžo mjenjachu. A Arnošt Hornčer přichwata, wobhlada sej škodu, wutwari džěl a džěše z nim ke kowarjej. Hromadže problem zmištro-waštaj a kermušne wjesele za džěčinu bě wuchowane.

Kaž je to tak po Druhej swětowej wójnje było: Cokora njebě a tak so nimale we wšěch domach cokorowa rěpa warješe, zo bychu sirup měli. Čežko bě wutłóčenje cokoroweje juški z rozsykaneje rěpy. Bjez připrawy wosta wjele juški w rěpowych tružkach. Tu měješe Arnošt Hornčer ino-watiwnu ideju. Wón wza wijawu, staji ju na wěko a tute na měch z tružkami. Nad wijawu měješe drjewo wo kózly zeprěte. Wjerćeše a wjerćeše kurbly a wuzběhny při tym cyłe kózly płokanskeje kuchnje.

Ratar, pčolar, zahrodkar

Za farskej zahrodu bě polo fararja. Hornčerjec mandželskej wobdžělaštaj je w času nuzy. To bě wjele a čežkeho džěla. Arnošt wědžeše sej pomhać. Měješe z wojskeho zawostajenstwa jara sylne BMW-motor-

ske z přiwozom. Te zapřahny za pluh. Hilde-gard, jeho žona, wodžeše pluh a tak hromadže woraštaj. Škoda, zo njeje wo tym wobrazu.

Knjeni Ingrid Bergerowa powědaše: Raz je sej Arnošt Hornčer z njej w Dixiju do Bě-łeje Hory po wowcku dojeť. Zadnje sedla bě wutwarił a stomu nakladł a wowcka tam derje ležeše. Na dompuću pozasta w Barće. Holca a wowcka čakašej na dvě hodzinje. Najskeje je Arnošt Hornčer derje powo-bjedował a kofej pił. Wón so nawróci a so nastróži: „Na tebe sym dočista pozabył!“

Běchmy na kubłanskich dnjach serbskich fararjow w Bělej Horje pola Hrodzišća. W připołdniej přestawce so po hrodzišću a za nim přecho-džowachmy. Přiń-džechmy ke kćějace-mu produstwowemu polu rěpika. Při polu steješe Arnošta Hornčerjowy wóz z kołcemi. Bližachmy so wozej. Ani jenička pčolka njebě widjeć. Arnošt Hornčer hladajcy wočichny. Za-čuwachmy jeho hłu-boku zrudobu. Polo bě so njehladajo na pčolki z jědom popryskalo, kiž je wšitke pčolki zničil. Čiše njeseše swoju zrudobu.

Wjesoly čłowjek

Arnošt Hornčer rady čłowjekow zwjeseli. Bě sam rady wjesoly, byrnjež přeco choro-waty był. Widžu jeho, kak na mojim kwasu při kaminje na Klukšanskej farje ze swo-jim klobukom „kuzlaše“. Mała kulka so w klobuku zhubi a potom tu zaso bě. Chychmy za tym přińć, kak to čini, ale nje-widžachmy, hdže kulku schowa. Šibale so směješe, trik pak nam njepreradzi.

Moja mać wědžeše so dopomnić, kak

Fara w Hućinje, w kotrejž je Arnošt Hornčer z mandželskej bydlit

Arnošt Hornčer při samsnym kwasu z cho-šćomaj w durjach stejó swój skeč poskići. Raz bě wón wulki a w druhim wokomiku zaso mały. Wobsah narěče mać hižo nje-wědžeše, ale luby wobraz je so zaščěpił.

Z Hućinjanskich zahrodkow bě přeco něšto na předań. Dobra płódna zemja tam je. Arnošt Hornčer měješe awto, z kotrymž móžeše wšo dohromady do města na wiki wjezc. Tam stupištaj so přecelej, farar Hornčer a kěbětár Kral, před Pětrowsku cyrkej a čakaštaj na kupcow – kiž přeco w hromadach njeprījědžechu.

Dha sej wučiništaj, zo budžetaj „džiwa-dło hrać“. Z mócnym hłosom poča Arnošt Hornčer – nětko jako „kupc“ – na „stare kórki“, „małe cyble“, „njezrale tomaty“, „zežołnjenu pětšilku“ a na wšo, štož knjez Kral hišće na předań měješe, swa-rjeć. Ludžo slyšachu „rozestajenje“, přiń-džechu bliže, wostachu stejó, hladachu na wulkotne płody a – pytnywi, zo bě to žortniwa rozmołwa – slychachu na wur-čowanje teju knjezow a – kupowachu.

Wěm, zo knjez Kral tež swoju rólu wu-spěšnje „hraješe“. Škoda, zo njejsym to móhl raz dožiwić.

Mam-li to prawje w pomjatku, bě Arnošt Hornčer raz z přečelom Richardom Šoľtu, kiž bě pozdžišo z fararjom w Delnim Wu-žědže, z kolesom překi a podłu po Würt-tembergskej po puću. Stónco smaleše. Skónčnje přijědžeštaj ke korčmje, kiž bě připołdnu wotewrjena. Přepóčenaj sydneyštaj so za blido, chcyštaj wobjedować, ale hižo měještaj kónk („Maß“, potajkim 1 liter) piwa před nosom. Jako korčmarjej kiwaštaj, přinjese znova dwaj napjelnjenej pi-wowej karanaj. „Ně, k jědži ničo nimamy!“, praji korčmar. Hłódnaj so na kolesy šwik-nyštaj a po puću za druhej korčmu hladaštaj. Namakaštaj ju. „Haj, tu dóstanjemoj wobjed!“ Bě hižo popołdnu. Sydneyštaj so do korčmy a přinjesechu jimaj zaso bjeze wšeho skazanja literskej karanaj piwa. Wupytaštaj sej wobjed a čakaštaj – dołho, kaž by kuchnja wustudnjena była. Korč-mar přinjese znova poľnej karanaj a krót-

ko po tym wobjed. Arnošt Hornčer mě-nješe, zo so njewě dopomnić, hač bě wobjed dobry a kak staj dale jěloj, wšako měješe kózdy – při tej horcoće – štyri litry piwa w sebi.

Arnošt Hornčer nam tutu stawizničku powědaše a mi pi-wowy karan dari. Ně, njebě jón po puću so-bu wza! Karan mam džensa hišće a je mi luba dopomnjenka.

Pawoł Wirth

Zajimawy dohlad do lužiskich a serbskich powójnskich stawiznow

Njedawno rozprawješe Pomhaj Bóh wo předstajenju přenjeho zwjazka stawiznow swójby von Lippe-Weißenfeld, něhdyšich knjezow w Barće (hlej PB 12/2009). Hižo před šěsć lětami pak wuda Margarete Hamer – princesna von Lippe-Weißenfeld, wudawačelka přenjeho zwjazka, w Hornjołužiskim nakładnistwje w Spitzkunnersdorfje třeci zwjazk rjada pod titulom „Baruth in Sachsen 1945–1950“. Awtorojo přinoškow tuteje knihi su mandželski wudawačelki, profesor teologije Heyo Hamer, wučer n. w. a wjesny chronist Horst Gärtner z Barta, inženjer Alke Knobloch z Budyšinka a kantorka Sonja Schmiedelowa ze Załomja, rodž. Meltkec z Barta. Hłowny zaměr knihi je rysować stawizny Barta w přěnych pjec powójnskich lětach: poslednje wójnske dny a čěkańcu, politiske a towaršnostne změny we wsy a zničenje hroda 1950.

Serbska zašłosć Barta

Jara zwjeselace je, zo zapřijimuje kniha poměrnje šěroko serbske stawizny Barta po Druhej swětowej wójnje. Jedyn wotrězk knihi wěnuje so jeničce aktiwitam Serbow w powójnskich lětach. Předstaja so skutkowanje Domowinskeje skupiny, šulskeho chóra pod nawodom serbskeho wučerja Pawoła Jenki a rejawanskeje skupiny. Přez mjenowanje jednotlivych sobuskutkowacych zdobywa čitar žiwy začišć wo tym, kak serbski Bart tehdom hišće běše. W kapitlu wo cyrkwiskim žiwjenju wopisuje so skutkowanje poslednjeho serbskeho wosadneho fararja Gerharda Renča. Po wój-

nje wotměwachu so w Barće hišće prawidlownje serbske kemše, ale serbske konfirmacije so hižo njeswjećachu. Jenož jednotliwi konfirmandža dachu sebi konfirmacijske hrono serbsce prajić.

Tež druge kapitlke wobshajuja informacije k serbskemu žiwjenju w Barće po 1945. Na přikład wopisuja so rozestajenja wo noweho wjesnjanostu w přěnych powójnskich lětach. W běhu jenož někotrych mjesacow 1945/46 wuzwolichu za sobu třoch Serbow: Měrcina Meltku, Arnošta Mičku a Kurta Křinjerja. Při tutech spěšnych změnach wuskutkowaše drje so w Barće powšitkowne prócowanje KPD wo pomjenšenje wliwa Domowiny. Wosebje zastupjerjow přizamknjenja Łužicy k Čěskej – za tajkeho drje mějachu tež Měrcina Meltku – spytachu wróco tlóčić.

Zwottorhanje Bartskeho hroda

Zajimawe su nowe dopóznaća awtorskeho kolektiwa nastupajo zwottorhanje Bartskeho hroda 1950. Pokaza so, zo běchu tež někotre wodžace serbske wosobiny na zničenju tuteje kulturneje drohoćinki wobdžělene. Wosebje serbski krajny rada dr. Jan Cyž, w Sowjetskim zwjazku wukubłana nawodnica Budyskeho hamta za ludowe kuźblanje dr. Gertrud Bobek a najskerje tež šulski rada Pawoł Nowotny w Budyšinje

zasadźichu so přećiwu wjetšinje Bartskeje ludnosće, SMA (Sowjetskej wojskeje administraciji) w Karlshorsće a protestam z tu a wukraja za zničenje hroda.

Čehodla so runje wo zwottorhanje Bartskeho hroda tak aktiwnje prócowachu, njeje cyle jasne. Na dr. Bobek drje skutkowaše – sudžo po jeje dzenikowych zapiskach – mjez druhim wobraz Měrcina Nowaka-Njehorńskeho, na kotrymž je zdrjeny serbski robočan při dźěle a tolstobrjučate němske knejstwo při wuchodžowanju widjeć. Hród w pozadku – na Nowakowym wobrazu je to skerje Minakał – interpretowaše wona jako Bartski hród.

Snano pak běchu tež jednotliwi Barćenjo na zničenju skej akciji wobdžěleni. Bjez konkretnych dopokazow tukaja awtorojo mjez druhim na wučerja Pawoła Jenku, kiž běše wot lěta 1931 člon NSDAP, so po wójnje pak aktiwnje za serbstwo a socializm zasadžowaše. Jenku 1946 dla přislušnosće k SA a NSDAP ze šulskeje služby pušćichu, 1948 pak zaso rehabilitowachu. Móžno je, zo chcyše sebi přez intensiwnu zasadženje za „socialistiske“ zaměry přichod a karjeru w šulstwie zawěšćić. W samsnym léče, jako bu Bartski hród zwottorhany, wuńdže jeho propagandistiski spis „Běda Bartskich robočanow 1751–1765“.

Wobšěrne źórła

Nimo tekstowych přinoškow je tež wozjewjony wobrazowy material zdźěla za serbske stawizny zajimawy. Wuhladamy fota Bartskeho cyrkwiskeho zwona ze serbskim napismom, fararja Gerharda Renča a braški Richarda Hajny ze Splóska.

Chwalobne je, zo wužiwachu awtorojo šěroki spektrum literatury, serbskeje runje tak kaž němskeje, a źórłow. Čerpaja ze swójbnych archiwow w Barće, z farskeho archiwa w Barće, Hłowneho statneho archiwa w Drježdžanach, ze Statneho filialneho archiwa w Budyšinje, Serbskeho kulturneho archiwa w Budyšinje a druhich. Nimo toho wužiwachu tež dopomnjenki wulkeje ličby wjesnjanow. Tak je w přiwěšku mjez druhim rozprawa serbskeho wučerja n. w. Měrcina Ledźbora wo poslednich wójnskich dnjach w Barće a wo tehdyšej čěkańcy wozjewjena. Škoda je jeničce, zo podawaja so serbske mjena a titule knihow konsekwentnje bjez diakritiskich znamješkow.

„Baruth in Sachsen 1945–1950“ je fundowana a derje zestajena kniha wo młódšej zašłosći našeje domizny. Wona je wšěm doporučić, kiž so za lužiske a serbske stawizny powójnskich lět zajimuju.

Madlena Malinkec

Wot Margarete Hamer – princesny von Lippe-Weißenfeld wudata kniha

Lěstotki stary hród w Barće bě kulturna drohoćinka našeje domizny. Přećiwu protestam Barćanow, Sowjetskeje wojskeje administracije w Karlshorsće a fachowcow z tu- a wukraja hród w léče 1950 spottorhachu. Na jeho městnje natwarichu načasne šulske twarjenje, w kotrymž je džensa zakladna šula zaměstnjena.

Repro: SKA

Pieta „Pomaibog“ – swědk něhdyšeje serbskosće wsy Windehausen

Žana dróha njewjedže tak prosće do ničeho. Něhdže na kóncu trjehčiš zwjetša na druhu, snano či dotal njeznatu abo cyle nowu dróhu. Nowe puće a dróhi wšak su tež k tomu, zo by je wužiwał. Do najmlódšich wobchadnych zwiskow w našim kraju liči tak mjenowana Sūdharz-Autobahn. Hakle wot njedawna je wobchad na njej bjez přetorhnenja móžny mjez sakskej metropolu Lipskom a starodawnym Göttingenom w Delnej Sakskej. Džeń wote dnja su nětko tež tu ludžo po puću na džěło a nakładne awta brunča po betonowym pasu, zo by wjezwu w prawym času na městnje było. Móžeš pak so zboka nowje awtodróhi, byrnjež hižo chětro wot Łužicy zdalene było, tež z našeho wida za historiskej zašłosću rozhladować.

Zdaloka je hižo wysoko horjeka na skloninách Kyffhäusera widjeć kamjentny monument, kiž steji tam takrjec před pozadkom znateje němskeje powěsće. Tajke městna maš wšudže dokoławokoło po swěće, hdžež ludžo a ludy něšto z pomjatka swojeje dawneje zašłosće chowaja. W prózdniěncy Kyffhäusera je to spjacy kejžor, kotrehož dołha broda hižo dwójce wokoło blida saha, a pola nas we Łužicy zběha so hora Lubin, hdžež či sedmjo serbscy kralojo na swój džeń čakaja. Wěste pak je, zo bě kejžor Friedrich I., kotrehož w Italskej jeho čerwjeneje brody dla Barbarossa mjenowachu, do swojeje nahteje smjerće tehdy tak mjenowanu *terra Budis-sinensis* česku kralj Vladislavej za leno dał. Z tym započo so we wulkej měrje přičahowanje nowych sydlerjow z Durinskeje, Frankskeje a druhich zapadnych kónčin wosebje tež do Hornjeho kraja džensnišeje Hornjeje Łužicy. Wo tym swědča mjez druhimi tajke wjesne mjena kaž Frankenthal abo Beierswalde. Nawopak nadeńdžeš daloko w zapadze wsy, kotrychž wjesne mjena bjezdweľa na serbski pochad pokazuju. Jedna tajka wjes leži cyle blisko zboka tule naspomnjeneje awtodróhi A 38 krótko před městom Nordhausenom.

Burska wjes Windehausen

Na kromje wsy steji na wjesnej tafli mjeno Windehausen. Ně, z wětřikom nima wjesne mjeno scyła ničo činić, hdyž sej raz stare zapiski wobhladaš. Na pergamentowym wopismje kejžora Friedricha Barbarossy, wustajenym dnja 16. měrc 1158, je mjez druhim řeč wo tym, zo da kejžor wěste dochody *in villis Winthusen et Bila* klóštrej w Nordhausenje přepokazać. Jednaše so tuž po wšem zdaću wo wsy, kotrejž słušeš do mócnarstwowych kubłow (Reichsgüter). Tute mějachu pod kejžorskim abo kralowskim dohladom stejace dwory ze ži-

„Pomaibog“ w ewangelskej cyrkwi we Windehausenje pola Nordhausen. Z lipoweho drjewa řezbarjena postawa Marje ze svojim zemřetým synom na klinje (pieta) pochadža hišće z katolskich časow. Trochuje so, zo je něhdže 700 lět stara. Foće: A. Frencl

widłami zastarać. 1220 pisachu wjesne mjeno takle: *Winedehusen*. Woznamjenja telko kaž ‚die Häuser der Wenden‘. Hač běchu tući ‚Wendojo‘ potomnicy wonych najdale w zapadze sydlacych *Sorabi Sclavi, qui campos inter Albius et Salam interiacentes incolunt* (stowjanscy Serbja, kotřiž mjez Łobjom a Solawu ležace krajny wobsydleja), wo kotrychž řeči pisomne žórto z 8. lětstotka? Abo přińdžechu tući snano hakle pozdžišo jako sydlerjo sem, podobnje kaž tamni Durinčenko, po kotrychž ma wjes Dörghenhausen pola Kulowa swoje mjeno, kotruž pak Serbja zaso Němcy mjenuja.

Z přimjenami za wobydlerjow we wokolnych wsach Windehausena po wšem zdaću njelutuja. Či w susodnym Bielenje su „Spackschnitzer“ a wobydlerjam bliskeho Uthlebena praja „Salatköpfe“. Čehodla pak maja nětko Windehausenscy pola swojich susodow tajke přewšo dziwnje klinčace přimjeno? Jich mjenuja „Pomaiböcke“. Wotmołwa na prašenje za přičinu řeka mjez tudyšimi ludžimi přeswědčiwje: „Das kommt von Pomaibog.“ Što pak ma z tym na sebi? Wjes je dosć nahladna, liči přez 500 wobydlerjow. Na nawsy stejajo maš začič, zo jedna so přenjatnje wo stary kulowc. Stotoki, kiž hišće na swo-

ju bursku zašłosć pokazuja, hladaja ze swislemi na wulku nawjes z ewangelskej cyrkwy, kotraž pochadža po wšem zdaću z časa wokoło 1260. W tutej cyrkwi nadeńdžeš něšto njewšedne.

Řezbarjena pieta „Pomaibog“

W přizemju cyrkwineje wěže, hdžež njewobnjatane scěny skerje na čmowu srjedzowěkowsku kemenatu dopominaja, čapa w čmowym kuće „Pomaibog“. Z lipoweho drjewa řezbowana postawa je nimale w přirodnej wulkosci. Spóznać je Bolosćiwa mačer, kiž džeři čělo, abo štož je po nim zwostało, na kolenomaj. Jedna so potajkim wo tak mjenowanu pietu. Je widjeć, zo bu dołho zanjehana. Najskerje njejsu ludžo jim připokazane herbstwo – něhdje je so postawa snano za nyšpory a pobožnosće wužiwała – po wšem zdaću wjac zańć měli. Mari pobrachuje předni džěl praweje ruki. Nós je zwohidženy. Chrystus nima hižo scyła žanej ruce, a noze stej nad kolenomaj wotlamanej. Řeka, zo je postawa w dawnych časach pječa w zachodže do cyrkwy stała. Za nimo ducych bě něhdje z wašnjom bylo, ju košić. Ale kaž so powěda, běše to pozdžišo přičina za wšelake wólbernosće wosebje mjez mlodym ludom. Tohodla bu postawa z městna wzata a něhdže na cyrkwinej łubi wotestajena. Pozdžišo namaka swoje džensniše městno w małym rumje cyrkwineje wěže.

Kak pak bě so na 700 lět stare řezbarske džělo, kotrež zwuraznja začuča a mysle swojeho časa, do wsy dóstało, njeje znate. „Seit alter Zeit nennt man in Windehausen und in der Nachbarschaft dieses Marienbild den Bomeibock“, praja chronikarske zapiski. W nastawku z lěta 1867 řeka: „Ein Denkmal der slawischen Wenden im Helme-gau, überhaupt wohl eins der ältesten Denkmale der Gegend ist der Pomaibog in Windehausen.“ Po wukazu durinskeho krajneho hrabje Friedricha II. z dnja 23. junija 1329 bu wužiwanje serbskeje řeče při čělnym chłostanju zakazane. Tola hišće w cyrkwinskej knize ze 16. lětstotka je řeč wo tym, zo nadawaše wyšnosć ludžom jow jako „windisch“. Posledni řečny pomnik po wonych časach je snano „Pomai-Bog“ – abo kaž so ewangelscy Serbja džensa hišće strowja: Pomhaj Bóh. **Alfons Frencl**

Zajězd do wsy Windehausen njedaloko horin Kyffhäusera

Prěni kurs za serbsku rěč w Bukecach

Prěni kurs za serbsku rěč w Bukecach je zakončeny. Wot lońšeho oktobra hač do lětušeho januara je so kóždy štwórtk jědnaće kursistow ze swojej wučerku Julianu Kaulfürstowej na farje w Bukecach zetkało a w tym času wjele nawuknyło.

Wšelake běchu přičiny, so na kursu wobdželić. Někotři maja džěci abo wnučkow

Rodžena Budyšanka Juliana Kaulfürstowa bě kursistam dobra wučerka.

we Witaj-skupinje w Bukečanskej Witaj-pěstowarni. Druzy chodža na serbske zarjadowanja a chcedža tam něšto rozumić. Bě to kurs za započatkarjow, někotři pak mějachu hižo předznajomosće přez šulu abo swójbu.

Spodobna je była atmosfera kursa. Wo to je so tež postarała Juliana Kaulfürstowa, kotraž je kóždy štwórtk z Drježdžan ze swojim awtom do Bukec přijěła. Tež za nju je tutón kurs premjera byt, a wona je tutón nadawk derje zmištrowała. Knjeni Kaulfürstowa přewoznje nětko nowy nadawk w Slepjanskich stronach. Za to wjele zboža a hišće raz wutrobny džak za pomoc w Bukecach!

So wě, zo je so na kursu tež wjele spěwało. Samo hodowničku smy woswječili.

Tež zjawnosć je wo kursu zhoniła. Serbski rozhłós je wo nim w swojich powěsćach rozprawjał a telewizijny magacin „Wuhladko“ je serbsćinarjow samo wopytał. Tež w Pomhaj Bóh smy móhli hižo skrótka něšto wo nim čitać.

Po zakončanju kursa chcedža so wob-

Tež wosadny farar Thomas Haenchen je so na kursu serbsćiny wobdželił, kiž wotměwaše so tydžensce w rumnosći Bukečanskeje wosady.

Foće: M. Krygar

dželnicy dale zetkawać, zo bychy dale serbsku rěč wuknyli. Tehodla je so založila „Bukečanska Bjesada“, kotraž ma so wot nětko měsacnje wotměwać a je tež myslena za druhich Serbow a zajimcow z Bukec a wokoliny.

Mato Krygar

Wuchowanje Klětnoho před 20 lětami wopominali

Njedźelu, 31. januara, wopominachu w Klětnom 20lětnu róčnicu wuchowanja wsy. Po tehdyšich NDRskich planach bě předwidzane, zo stanje so Klětno kaž hižo někotre susodne wsy z wopomom Bjerwałdskeje brunicoweje jamy. Přeciwo tutemu wosudej pak bě so w Klětnom razny protest zběhnył, kotryž podpěrachu mnozy sympatizanća, mjez nimi wosebje tež Serbjka. Po dołhim, so bjez nadžije zdawacym času bě džak politiskemu přewróteju spočatk februara 1990 skónčnje jasne: Klětno wostanje!

Wopomjatny dzeń zahaji so ze zhromadnymi kemšemi ewangelskich a starolutherskich wosadnych w poľnje wobsadźenej ewangelskej cyrkwi. Duchowni wobedu wosadow je zhromadnje swjećachu: z ewangelskeje wosady tehdyši farar Fischer a nětčiši farar Jordanow a ze starolutherskeje wosady tehdyši farar Matzke a nětčiši farar Walesch. Za swjedženskeho předarja běchu sej přeprasyli Serbskeho superintendenta Malinka. Zložujo so na hrono ze 16. psalma zwurazni wón troji džak Bohu: džak za rjanu domiznu, džak za jeje wuchowanje w lěće 1990 a džak za křesćanam přilubjenu wěčnu domiznu. W swojim předowanju naspomni, zo je Klětno tež jemu domizna, wšako ma tu swoje swójbne korjenje. Jeho pradžěd Bjedrich Malink bě tu z fararjom a na lékařarja Fritza Malinka so stari Klětnjenjo hišće džensa dopominaja. Tež serbska rěč a kultura slušatej k domiznje, sup. Malink wuzběhny, a zapleće do swojeho předowanja tež někotre sady

w serbsćinje. Mócnje klinčachu po cyrkwi džakne kěrlušy a nowy kanon, kiž bě Wojerowski kantor Leue na hesło lěta 2010 komponował.

Po kemšach sej mnozy w něhdyšej knjejskej loži natwarjenu wustajeńcu wobhladachu. Plakaty z wjacerěčnymi (tež serbskimi) napisami kaž „Modlće so za Klětno“, fotografije wo demonstracijach a lisćiny z podpismami sympatizantow (mjez kotrymiž bě tež wjele mjenow znatych Serbow čitać) swědčachu wo boju před 20 lětami. W postrownej hodžinje na wosadnej

žurli wuprajichu so hišće mnohe dopomnjenki a džakne słowa tehdyšich akterow, duchownych z partnerskich wosadow a dalšich hosći. Bohužel njemóžeše serbski komponist Hinc Roy, jedyn z hłownych wojowarjow za zdžerženje wsy, chorosće dla přitomny być.

Wopomjatny dzeń pokročowaše so popołdnu na wjesnej žurli z podijowej diskusiju, na kotrejž wobdželi so mjez druhim tež spisowaćel Jurij Koch, a pokazanjom dokumentarneho filma wo boju přeciwo wotbagrowanju Klětnoho.

T.M.

Z wulkim zajimom wobhladachu sej Klětnjenjo wustajeńcu z historiskimi dokumentami wo boju přeciwo wotbagrowanju wsy před 20 lětami.

Foto: A. Kirschke

Serbski kubłanski dzeń 2010 w Budyšinje

Na Michałskej farje zhromadzi so pónđze-
lu, 15. małeho rózka, někak dwaceći ewan-
gelskich Serbow k swojemu kóždolětnemu
kubłanskemu dnjej. Zahajichmy jón z kemše-
mi, kotraž swjećachmy ze sup. Janom Ma-
linkom. Tema předowanja běše chwalba
lubosće k sobučłowjekam w 1. lisće swj.
Pawoła na Korintiskich: Nětko wostanu
wěra, nadźija a lubosć – lubosć pak je naj-
wjětša mjez nimi. Handrij Wirth naše kěr-
luše hudźbnje přewodžeše. Po tym pokaza
nam filmy ze žiwjenja našeje serbskeje
wosady w zašłym léće.

Přeni wjeršk běše 63. cyrkwinski dzeń
21. smažnika w Kórjenju pola Choćebuza.
Filmowy material běše wón dóstał přez
Marka Grojlicha wot sćelaka RBB. Wopo-
minachmy fararja Fabriciusa, kiž bě před
300 lětami delnjoserbski Nowy zakoń
přeni raz wudał. Při tym bě jeho knjez von
Pannwitz, kotrehož potomnik bě na cyr-
kwinskim dnju přítomny, podpěrał a jemu
čišćernju zarjadował. Widžachmy wobra-
zy wo kemšach w Kórjenju, Slepjanskich
kantorkach, bjesadze při kofeju a zhromad-
nym spěwanju, kotraž přewodžeše Fabian
Kaulfürst, kiž měješe tež přednošk w cyr-

**Přecelna bjesada w přestawce – Elza Grofi-
na z Chasowa a Maks Chěžnik z Cokowa**

kwi. Zrudne bě, štož Měto Pernak zwura-
zni, zo žane delnjoserbske drasty njewi-
džachmy.

Druhi wjeršk běše wulět ze Serbskim
busom 12. požnjenca do Čěskeje, hdžež
swjećachmy čěsko-serbske kemše ze sup.
Malinkom a fararjom Jiříjom Polmu. Po
zhromadnym wobjedze z čěskimi křesća-
nami pobychmy na pohrjebnišću blisko
Veseca k spominanju na přecelow Serbow,
fararja Miroslava Hlouška a jeho man-
dželsku. Slědowašej wopyt kapałki na hór-
ce w Kořenovje pod Kozákovem a kofej-
píce z bjesadu a zhromadnym spěwanjom
w Sklenařicach.

Handrij Wirth přida přinošk wo swojej
wsy Njeswačidlo, hdžež móžachu loni na-
zymu 64 lět po zničenju cyrkwy skónčnje

**Waltraud Trölcowa z Budyšina, superintendent Jan Malink a Hanka Chěžnikowa z Coko-
wa (wotléwa) w rozmołwje po přednošku wo ewangelskich Serbach w Budyšinje**

cyrkwinu wěžu dotwarić. Wahu spódnjeho
džěla hawby, 21 tonow, móžach sej hakle
prawje předstajić, hdyž widžach džělače-
rjow při poslednich džětach horjeka stać.

Třeći wjeršk běše hłowna zhromadźizna
Serbskeho ewangelskeho towarstwa 31.
winowca w Bukecach. Zeńdženje zahaji so
z nutnosću sup. Malinka a z witanjom
přez wosadneho fararja Thomasa Haen-
chena, kotryž wuzběhny sławnych serb-
skich Bukečanow zašłego časa. Slědowa-
šej rozprawa Měrcina Wirtha wo džěle
w zašłym léće a diskusija. Předstaji so tež
młoda žona Roxanne Felfe z Texasa, ko-
traž bě so do Němskeje, do Heidelberga,
wróćita a kiž tu w Bukečanskej wosadze
za swojimi prjedownikami slědžeše. Při-
zamkny so přednošk Lubiny Malinkoweje
wo serbskim cyrkwinskim žiwjenju w Lubi-
ju 17. lětsotka.

Po filmach mějachmy přestawku z do-
brym wobjedom a chwile k mjezsobnej
rozmołwje.

Slědowaše swětłowobrazowy přednošk
sup. Malinka wo ewangelskich Serbach

w Budyšinje. Serbske cyr-
kwinske wuwice tu je chě-
tro zašmjatane. Město –
a tež ewangelscy Serbja
w nim – słuša do němske-
je wosady swj. Pětra, wo-
kolne wsy pak do wosa-
dy swj. Michała. Mój cyr-
kwinski dawak na příklad
přińdže do Pětrскеje wo-
sady, hačrunjež sym hu-
sto na serbskich kemšach
w Michałskej cyrkwi.
Mjeztym pak je so poměr
k serbskej řeči w Pětrскеj
wosadze trochu polěpšil.
Namakamy w cyrkwi ně-
tko serbske napisy a na

wobnowjenym wosadnym domje na Horn-
čerskej. Serbske kemše w Michałskej so
w cyrkwinskich powěsćach Pětrскеje wosa-
dy wozjewjeja. Dale widžachmy wopom-
njenske tafle na bywšich domach serbskich
prócowarjow a serbske narowne kamje-
nje. Zornowcowy stołp, znowa postajeny
južnje Wuric, měł zaso swoje serbsko-něm-
ske napisy dóstać. Derje zděržany je
serbski napis na něčičej Michałskej farje.
Zajimawe běchu tež wobrazy z lěta 1945
wokoło Michałskej cyrkwy, hdžež běchu
so fara a wšitke wokolne chěže wotpalili.
Farar Lange ze swojim synom bě woheń
hašať a Michałsku cyrkew před zničenjom
wuchowať. Chłóšćenka běše posledni wo-
braz wo serbskim kwasu Malinjec džowki
z „Wjelbika“, na kotrymž wobdžělichu so
hosćo we wšelakich serbskich drastach –
katolskej, Budyskej a delnjoserbskej.

Pijachmy hišće kofej a dachmy sej stód-
ny tykanc zesłodžeć. Ze žohnowanjom
a spěwom zakončichmy kubłanski dzeń.
Myslu, zo 2011 wšitcy rady zaso přińdu.

Waltraud Trölcowa

**Gertrud Budarjowa z Noweje Wsy a Erna Töpferjec z Kamje-
neje – swěrnej wopytowarce kubłanskich dnjow a dalších
serbskich zarjadowanjow**

Fota: M. Wirth

Powěšće

We Wjerbnje je hižo wjele lět tradicija, zo młodžina při zapusće tež wosadneho fararja Puhlmana a jeho mandželsku (naprawo) wopyta.

Foto: S. Malk

Łaz. W Domje Zejlerja a Smolerja wotewrěchu 2. februara wosebitu wustajeńcu wo Janje Arnošće Smolerju, kotruž běchu šulerjo Serbskeje zakładneje a srjedźneje šule w Budyšinje zestajili. Wustajeńca nasto we wobłuku projekta Domowinskeje župy Budyšin składnostnje 190. narodnin Smolerja w léće 2006. Jeje wotewrjenje we Łazu wobrubichu šulerjo z kulturnym programom. Hač do měrcy je wustajeńca we Łazu widjeć.

Lubij. Wjace hač 30 připošucharjow z Lubija a wokoliny bě so 9. februara na Lubijskej farje zhromadźilo, zo bychu wo serbskich stawiznach Lubijskeje wosady slyšeli. W něhdže hodžinskim přednošku předstaji Lubina Malinkowa připošucharjam něhdyše serbske wosadne žiwjenje tuteho města. Po tym wuwi so čita rozmołwa wo předstajenej tematicke. W swojim podźakowanju zwuraznichu wosadni přeće za dalšimi přednoškami wo serbskich a lokalnych stawiznach.

Choćebuz. Wo lětušich předewzačach serbskeho cyrkwinskeho džěta w Delnjeje Łužicy wuradźowaše skupina Serbska namša 11. februara w Choćebuzu. Předwidžane su zaso wjacore serbske a dwurěčne kemše. Nowe w planje sku-

piny je dalewjedženje Zušowskeho Serbskeho blida na Dešnjanskej farje. Dwurěčne kemše w Dešnje chcedža spočatk julija składnostnje 60lětneho wobstaća wjesneje Domowinskeje skupiny swječić. Po dobrym započatku loni maja so lětsa w awgusće w Choćebuzu zaso serbsko-němske kemše k zahajenju noweho šulskeho lěta přewjesć.

Budyšin. W Serbskim domje w Budyšinje wuradźowaše 17. februara předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Předsyda předpožiči wotličjenje lońšeho lěta. Ryzy dobytk wučinja 1 600 eurow. Zdžěla so wón rezerwuje za nakup nowych spěwarskich za Serbski wosadny zwjazk. Dale přihotowachu lětuši serbski cyrkwinski džěń, kotryž wotměje so 5. a 6. junija w Michalskej cyrkwi w Budyšinje. Za serbski nabožny tydźeń w juliju je hišće pomocnica trěbna, kotraž by tydźeń sobu přewodžala. Přichodne wuradźowanje předsydstwa budže 3. meje zaso w Serbskim domje.

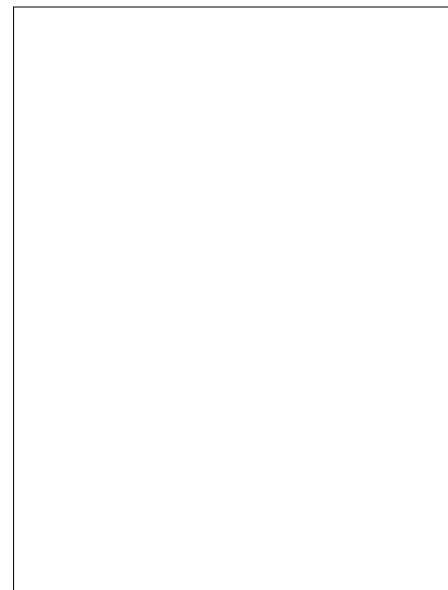
Budyšin. Wotnětka je abonement časopisa Pomhaj Bóh tež w elektroniskej wersiji možny. Pdf-dataja so e-mailnje rozpósće a plaći – runje tak kaž čišćany časopis – 8 eurow na lěto. Zajimcy móžeja sej tutu elektronisku wersiju skazać pola: wirth@pomhajboh.de.

Dary

W januaru je so dariło za Pomhaj Bóh dwójce 22 eurow, 20 eurow, 14 eurow, trójce 12 eurow, 8 eurow a dwójce 7 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 200 lětami, 28. měrcy 1810, narodži so **Jan Stoš** jako syn wowčerja we Łusku. W młodych lětach přewza wot swójeho džěda kowarnju w Droždźiju a so tu na čas žiwjenja zasydli. Wozeni so z džowku korčmarja z Bukec. Z mandželstwa wuradže šěsć džěć, z kotrychž jenož jenička džowka wotrosće. W njeměrných lětach wokoło rewolucije 1848 slušeše kowar Jan Stoš hromadže z Droždźijskim wojnarjom Janom Sworu k wodzacych wosobinam serbskeho lutherskeho hibanja a k založerjam serbskich ewangelsko-lutherskich towarstwow. Wjele tutech pobožnych Serbow wupućowa srjedz 19. lětotka do Awstralije abo Texasa. Jan Stoš pak wosta we Łužicy a wojowaše tu dale za konserwativne serbske lutherstwo. Wón přewza předsydstwo Rachlowskeho Serbskeho ewangelsko-lutherskeho towarstwa. W jeho domje zhromadźowachu so pobožni k lajskim nutrnoscám, tak mjenowanym „štundam“. W Droždźiju wuzwolichu jeho za wjesneho sudnika, w Hrodzišćanskej wosadze za cyrkwinskeho předstejićerja. 1868 da so do zjawneho wojowanja za wužiwjenje stareho serbskeho prawopisa w nabožnych spisach, za což wotnjese sej razne wotmołwy Jana Arnošta Smolerja a druhich wučenyh Serbow. Posledni džěń lěta 1888 Jan Stoš sam

swoje žiwjenje skónči. Jeho potomnicy – Urbanec a Kerkec w Droždźiju, Urbanec we Łazu a Meltkec w Barće – slušachu w přichodnych generacijach k stolpam nabožnosće a narodnosće w ewangelskich Serbach. T.M.

Přeprašujemy

07.03. Okuli

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosc w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)

08.03. pónđzela

- 15.00 wosadne popođnje w Malešecach (sup. Malink)

20.03. sobota

- 15.00 wosadne popođnje w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehefeldskej (sup. Malink)
- 15.00 Serbske blido na farje w Dešnje

21.03. Judika

- 08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosc w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

02.04. čichi pjatk

- 09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakcach (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosc w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)
- 16.00 spěwanje na čichi pjatk w cyrkwi w Dešnje

05.04. 2. džěń jutrow

- 9.30 delnjoserbske kemše w Picnju
- 10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosc w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čišć: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT
Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.